

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.43>

MIĘDZYNARODOWE DOŚWIADCZENIA W ZAPEWNIANIU PRZESTRZEGANIA PRAW I WOLNOŚCI CZŁOWIEKA I OBYWATELA W DZIAŁALNOŚCI ORGANÓW ŚCIGANIA ORAZ SPOSOBY ICH REALIZACJI NA UKRAINIE

Jewgienij Morozow

wnioskodawca Zaporoskiego Uniwersytetu Narodowego (Zaporozże, Ukraina)

ORCID ID: 0009-0003-4200-929X

morozoffevgen.ab@gmail.com

Adnotacja. Autor udowadnia, że samoocena funkcjonariusza Policji, a także standardy i cechy związane z tą kategorią, pozytywnie wpływają na zapewnienie przestrzegania praw i wolności człowieka i obywatela w działalności Policji, gdyż osoba niebędąca zdolny instynktownie wyrządzić na dłuższą metę krzywdę sobie i swoim bliskim, nie może na dłuższą metę dopuszczać się nielegalnych czynów wobec ludności cywilnej, której ochronę przysięgał chronić. Jednocześnie należy podkreślić, że szybki rozwój społeczeństwa ukraińskiego oraz realia prawne, które zostały wkomponowane w rzeczywistość społeczno-prawną od początku masowej agresji zbrojnej Rosji na Ukrainę, wymagają dodatkowych studiów nad tym problematycznym zagadnieniem i poszukiwanie skutecznych sposobów ich rozwiązania.

Zdaniem autora pozytywnie scharakteryzowano współpracę z organizacjami publicznymi, rządowymi i pozarządowymi, które przyczyniają się do podnoszenia świadomości funkcjonariuszy Policji w zakresie przestrzegania praw i wolności człowieka i obywatela. Status prawny człowieka i obywatela oraz zakres praw go nasycających jest bardzo dynamicznym elementem ustawodawstwa ukraińskiego, zarówno w czasie pokoju, jak i obecnie, w okresie odpierania zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej. Chociaż prawo Ukrainy jest obowiązkowe dla wszystkich urzędników pełniących funkcje państwa, naszym zdaniem konieczne jest dodatkowe doprecyzowanie niektórych norm i przepisów, nowości legislacyjnych, w szczególności w zakresie możliwości wdrożenia tego, co zostało ustalona w praktyce.

Tym samym kwestie związane z międzynarodowymi doświadczeniami w zapewnieniu przestrzegania zasady praw i wolności człowieka i obywatela w działalności organów ścigania oraz sposobami jej implementacji w systemie prawnym społeczeństwa ukraińskiego są w dalszym ciągu otwarte, choć oparte na wynikach na podstawie analizy materiałów zawartych w podrozdziale wysunęliśmy szereg kluczowych stanowisk, które w znaczący sposób usprawnią dany obszar prac zarówno na poziomie doktryny prawa, jak i w praktyce.

Słowa kluczowe: prawa człowieka, ochrona prawna, odpowiedzialność, policja, przestrzeganie praw, zasady działania, doświadczenia międzynarodowe.

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING OBSERVANCE OF HUMAN AND CITIZEN RIGHTS AND FREEDOMS IN THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT BODIES AND WAYS OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Evgeniy Morozov

applicant of the Zaporizhia National University (Zaporizhia, Ukraine)

ORCID ID: 0009-0003-4200-929X

morozoffevgen.ab@gmail.com

Abstract. The author proves that the self-esteem of a police officer, as well as the standards and features related to this category, have a positive effect on ensuring the observance of human and civil rights and freedoms in police activities, since a person who is not able to harm himself and his relatives, instinctively, in the long run, cannot commit illegal acts against the civilian population, the protection of which he or she has sworn an oath to protect. At the same time, it should be emphasized that the rapid development of Ukrainian society and the legal realities that have been incorporated into the social and legal reality since the beginning of Russia's large-scale armed aggression against Ukraine necessitate additional study of this problematic issue and the search for effective ways to solve them.

In the author's opinion, interaction with public governmental and non-governmental organizations that contribute to raising awareness of police officers in the field of observance of human and civil rights and freedoms is positively characterized. The legal status of a person and a citizen, and the range of rights that saturate it, is a very dynamic element of Ukrainian legislation, both in peacetime and now during the period of repelling the armed aggression of the Russian Federation. Although the laws of Ukraine are mandatory for all officials performing the functions of the state, in our opinion, it is necessary to provide additional clarification of certain norms and provisions, novelties of legislation, in particular, in terms of the possibility of implementing what has been determined in practice.

Thus, the issues related to international experience to ensure compliance with the principle of human and civil rights and freedoms in the activities of law enforcement agencies and ways of its implementation in the legal system of Ukrainian society are still open, although based on the results of the analysis of the materials provided in the subsection, we argued a number of key positions that will significantly improve the relevant area of work both at the level of legal doctrine and in practice.

Key words: human rights, legal protection, responsibility, police, observance of rights, principles of activity, international experience.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Євгеній Морозов

здобувач Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

ORCID ID: 0009-0003-4200-929X

morozeffevgen.ab@gmail.com

Анотація. Автором доводиться, що власна гідність поліцейського, а також дотичні до цієї категорії стандарти та особливості, позитивно впливають на забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина в поліцейській діяльності, оскільки особа яка не здатна зашкодити собі та своїм близьким, інстинктивно, в перспективі, не може вчиняти протиправних діянь відносно цивільного населення присягу щодо захисту якого вона дала. Поряд із цим необхідно підкреслити, що стрімкий розвиток українського суспільства та правові реалії, що інкорпоровались в соціально-правову дійсність з початком широкомасштабної збройної агресії росії проти України, зумовлюють необхідність додаткового опрацювання зазначеного проблемного питання та пошуку ефективних шляхів їх вирішення.

Позитивно, на думку автора, характеризується взаємодія із громадськими урядовими і неурядовими організаціями, що сприяють підвищенню обізнаності поліцейських в сфері дотримання прав і свобод людини і громадянина. Правовий статус людини і громадянина, й те коло прав, що його насичують є дуже динамічним елементом законодавства України, як у мирний час, так і зараз в період відсічі збройної агресії російської федерації. Хоч закони України і є обов'язковими до ознайомлення з усіма посадовими особами, що виконують функції держави, на нашу думку, необхідним є додаткове роз'яснення окремих норм і положень, новел законодавства, зокрема, в частині можливості реалізації визначеного на практиці.

Таким чином, питання пов'язані із міжнародним досвідом, щодо забезпечення дотримання принципу прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів правопорядку та шляхів його впровадження в правову систему українського суспільства все ще залишається відкритими хоч за результатами аналізу матеріалів наведених у підрозділі нами було аргументовано низку ключових позицій що дозволять суттєво покращити відповідний напрям роботи як на рівні правової доктрини так і в практичній діяльності.

Ключові слова: права людини, правова охорона, відповідальність, поліція, дотримання прав, засади діяльності, міжнародний досвід.

Оскільки Україна є самостійною правовою державою, котра має амбіції, щодо інтеграції в коло європейського співтовариства, важливим є аналіз міжнародного досвіду забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів правопорядку, а також опрацювання ймовірних шляхів його успішної імплементації в правову систему українського суспільства.

Для успішного опрацювання зазначеного кола проблемних питань, на нашу думку, важливим є застосування дедуктивного методу, що дозволить проаналізувати необхідні факти і обставини, у тому числі міжнародне законодавство та законодавство окремо взятих країн від загального до приватного. Саме тому, аналіз міжнародного досвіду забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності окремо взятих органів правопорядку, пропонується розпочати із загальних питань, після чого приступивши до надання короткої змістовної характеристики зазначеним процесам у окремо взятих країнах.

Соціальна інженерія – є найбільш поширеною серед поліцейських підрозділів сучасної Європи. Модель орієнтована на створення стабільних місцевих громад, де поліція бере ініціативу при вирішенні виникаючих проблем серед місцевого населення шляхом екстенсивного застосування методів відновлювального правосуддя (Restorative Justice). Така проблемно-орієнтована тактика розглядається як найбільш ефективний спосіб попередження злочинів. Поліцейський при цьому сприймається громадянами як соціальний посередник, основними вміннями якого є вирішення конфліктів та ведення переговорів. Оперативно-розшукова діяльність та технологічна оснащеність залишаються важливими напрямками діяльності поліції, але вони розглядається лише як засоби, що дозволяють ідентифікувати проблему й отримати необхідну інформацію для її вирішення. Ресурси, які витрачаються поліцією цієї моделі для спостереження і встановлення особистості правопорушників, спрямовуються на довгострокові освітні програми для населення і роботу з молоддю. Успішність діяльності поліції оцінюється за результатами соціальних змін і зниження рівня злочинності (Запровадження основних принципів захисту прав людини у реформуванні органів внутрішніх справ). Саме тому, на нашу думку, необхідно розглядати організаційно-правові засади забезпечення дотримання принципу прав і свобод людини і громадянина в поліцейській діяльності, не як системи санкційних норм, а як інструменту соціальної та комунікаційної інженерії між поліцейським та відповідними представниками суспільства.

Як слушно вказує В. Мозоль, вивчення досвіду розвитку поліцейських систем країн Європи може бути корисним для України як держави, яка прагне мати поліцію європейського зразка, але не слід забувати, що кожна з поліцейських систем має свою індивідуальну історію розвитку та свою специфіку. Тому одне з основних завдань, яке слід поставити перед Міністерством внутрішніх справ України, – це вдосконалення органів Національної поліції України з урахуванням позитивного досвіду поліцейської діяльності провідних країн Європи (Мозоль, 2016: 59). Безперечною є теза про те, що застосування новітніх досягнень демократичних цивілізованих країн дозволяє ефективізувати державницьку правоохоронну діяльність в тих

соціально-правових утвореннях, які ще не досягли таких значних результатів. Україна вже зробила певні суттєві кроки на шляху до трансформації органів правопорядку та виведення їх на новий якісно високий рівень комунікації із суспільством та реагування на прецеденти, проте, питання інкорпорації в повсякденну поліцейську діяльність основних елементів і структурних компонентів принципу дотримання прав і свобод людини і громадянина в поліцейській діяльності все ще залишається актуальним питанням.

Х. Солнцева, зазначає, що законодавча автономія штатів США спричинила значну децентралізацію поліцейської системи США. Поліцейські структури штатів вважаються незалежними від Федеральної поліції й автономно функціонують на конкретній території. У країні нараховується близько 500 тис. поліцейських і в цілому 40 тис. поліцейських органів різної компетенції, більше половини з яких є просто офісами шерифів у малих містах, де працюють одна або дві особи. Отже, вчена доходить висновку, що у США відсутній ієрархічний зв'язок, як в Україні, по вертикалі й по горизонталі (Солнцева, 2016: 72). Водночас, на нашу думку вертикальна та горизонтальна підпорядкованість поліцейських в структурі Національної поліції України сприяє якомога більш широкій просвітницькій роботі та роз'ясненню необхідності дотримання прав і свобод людини і громадянина в поліцейській діяльності, що в загальнодержавному масштабі дозволяє говорити про якісні трансформації всередині Національної поліції України.

Міжнародно-правові стандарти поліцейської діяльності є корелятивним відображенням міжнародної політико-правової фіксації універсальної природи прав людини; є фактором наближення законодавства України. Зокрема, приведення нормативних актів Міністерства внутрішніх справ України до вимог міжнародно-правових документів є однією з форм взаємодії в поліцейській діяльності та засобом в інтеграційному процесі під час виконання вимог адаптації національного законодавства до відповідних міжнародних стандартів. Крім того, вони є формою практичного удосконалення правових засад поліцейської діяльності відповідно до міжнародних зобов'язань України, зокрема у сфері забезпечення дотримання прав і свобод людини. Запровадження міжнародно-правових стандартів поліцейської діяльності на національному рівні є концентрованим відображенням загальноприйнятої світової правозастосовної практики, зокрема у сфері забезпечення дотримання прав і свобод людини відповідними правоохоронними органами, та формує сучасну стратегію протидії викликам транснаціональної організованої злочинності як невід'ємної міжнародної складової частини превентивного запровадження виникнення деструктивних загроз світовому суспільству (Вітик, 2020). Поряд із цим, ми вважаємо за необхідне зазначити те, що стандарти поліцейської діяльності корелюються не лише із міжнародною політико-правовою фіксацією універсальної природи прав людини. На локальному державному рівні, в загальносвітовому масштабі, питання взаємодії органів правопорядку, зокрема поліції та конкретно взятого соціуму, базується на тому, які саме правові конструкції закладені в його основу, та які саме діяння вважаються там неприпустимими та протиправними.

Щодо зарубіжного досвіду формування науки поліцейського права, то остання давно акумульована в самостійну галузь теоретичного знання, за допомогою якого при застосуванні методології правових наук вирішуються основні завдання практичного забезпечення діяльності органів поліції у відповідності до сформованих в міжнародному правовому полі стандартів. Поліцейське право в країнах Європи відноситься до однієї з найважливіших галузей публічного права, яке досліджується на одному рівні з конституційним, адміністративним, цивільним правом (Курко, Біленчук, Ярмолюк, 2005: 20). Водночас, необхідно зазначити те, що в системі українського права така галузь, як поліцейське право, характеризується вченими і дослідниками, як елемент адміністративно-правових взаємин хоча коло компетенції Національної поліції України та всіх органів правопорядку, що забезпечують права і свободи людини і громадянина виходять далеко за межі галузі адміністративно-правових відносин.

В процесі реформування правоохоронної системи в Україні, міжнародні правозахисні організації вимагають від держави захищати права, свободи і законні інтереси їх громадян, сприяти їх відновленню у випадку порушення. Права людини перебувають у площині взаємин людини і держави та можуть бути обмежені тільки спеціально уповноваженими на те органами держави та лише у випадках відповідності до закону (Комзюк, 2015: 106). Однією з форм міжнародної взаємодії між міжнародними правозахисними організаціями та Національною поліцією України, в контексті забезпечення дотримання принципу прав і свобод людини і громадянина, є можливість проведення тренінгів і навчань для таких поліцейських з поглиблення знань, щодо екзистенційної сутності інституту прав людини в загальнонаціональному та загальносвітовому масштабах.

Як зазначали попередньо дослідники, за результатами аналізу розуміння та проведення видової диференціації міжнародно-правових стандартів діяльності органів охорони правопорядку В. Боняк пропонує їх інтерпретацію як уніфікованих для правоохоронної діяльності принципів та правил поведінки посадових і службових осіб цих органів публічної влади, що мають імперативний характер, об'єктивовані в міжнародно-правових актах та рішеннях міжнародних правозахисних інституцій і забезпечені (на випадок їх порушення) міжнародно-правовими санкціями. Учена пропонує міжнародні стандарти діяльності органів охорони правопорядку розглядати як єдність двох основних складових частин, а саме професійних стандартів посадових і службових осіб органів охорони правопорядку, насамперед стандартів професійної підготовки; стандартів з охорони та захисту прав і свобод людини, забезпечення законності та правопорядку (Боняк, 2019: 85). Правила поведінки, що базуються на принципі дотримання прав і свобод людини і громадянина в правоохоронній діяльності безперечно позитивно впливають на утвердження інституту прав особи в загальнонаціональному та конкретно взятому ситуаційному масштабі. Відповідно, коли мова йде про залучення міжнародного досвіду до зазначеного процесу, необхідним є визначення найбільш ефективного

і конструктивного адаптованого до національного законодавства України механізму, що сприятиме підвищенню професійних стандартів посадових і службових осіб органів охорони правопорядку та сприятиме більш якісному виконанню ними своїх посадових обов'язків.

Слід указати, що коли мова йде про забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності Національної поліції України, що фактично є найбільш широким за змістом принципом і таким, що поглинає всі інші принципи, важливим аспектом є диференціація його складових частин на ті елементи й конструктивні складові, що його складають та формують зміст і сутність. Так, безпосередньо слід указати, що забезпеченням дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності поліції, слід уважати також і належну підготовку поліцейських, їх добір на службу, а також контроль за здійсненням службових повноважень та посадових обов'язків, що в свою чергу пропорційно впливає на правопорядок у суспільстві (Раздольська, 2022). Безперечно, ефективний та високоякісний добір на службу поліцейських сприяє подальшому, більш глибокому розумінню принципу дотримання прав і свобод людини і громадянина в поліцейській діяльності та, відповідно, забезпечує їх на практиці.

А. Добровінський вказує, посилаючись на міжнародні нормативно-правові джерела, що основні європейські стандарти діяльності поліції закріплені в Резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», прийнятій 08.05.1979, Рекомендації Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 19.09.2001; а також у відповідних документах ООН – Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17.12.1979; Основних принципах застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті восьмим Конгресом ООН 07.09.1990 (Добровінський, 2019). На нашу думку кодифікація норм і стандартів поліцейської діяльності, а також етики поліцейських, зокрема базуючись на принципі дотримання прав і свобод людини і громадянина в правоохоронній діяльності є ефективною формою розширення та поглиблення знань поліцейських, щодо практичного застосування відповідного принципу в повсякденній діяльності. А оскільки Україна має євроінтеграційні намагання, рішення Парламентської Асамблеї Ради Європи та інших, у тому числі дорадчих органів Європейського Союзу, є непорушним, чітким і важливим орієнтиром у напрямі реформування національного законодавства та спрямування зусиль, щодо поліпшення діяльності поліції.

Власна гідність поліцейського, а також дотичні до цієї категорії стандарти та особливості, позитивно впливають на забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина в поліцейській діяльності, оскільки особа яка не здатна зашкодити собі та своїм близьким, інстинктивно, в перспективі, не може вчинити протиправних діянь відносно цивільного населення присягу щодо захисту якого вона дала. Поряд із цим необхідно підкреслити, що стрімкий розвиток українського суспільства та правові реалії, що інкорпоровались в соціально-правову дійсність з початком широкомасштабної збройної агресії росії проти України, зумовлюють необхідність додаткового опрацювання зазначеного проблемного питання та пошуку ефективних шляхів їх вирішення.

Позитивним, на нашу думку, впливом характеризується взаємодія із громадськими урядовими і неурядовими організаціями, що сприяють підвищенню обізнаності поліцейських в сфері дотримання прав і свобод людини і громадянина. Правовий статус людини і громадянина, й те коло прав, що його насичують є дуже динамічним елементом законодавства України, як у мирний час, так і зараз в період відсічі збройної агресії російської федерації. Хоч закони України і є обов'язковими до ознайомлення з усіма посадовими особами, що виконують функції держави, на нашу думку, необхідним є додаткове роз'яснення окремих норм і положень, новел законодавства, зокрема, в частині можливості реалізації визначеного на практиці.

Таким чином, питання пов'язані із міжнародним досвідом, щодо забезпечення дотримання принципу прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів правопорядку та шляхів його впровадження в правову систему українського суспільства все ще залишається відкритими хоч за результатами аналізу матеріалів наведених у підрозділі нами було аргументовано низку ключових позицій що дозволять суттєво покращити відповідний напрям роботи як на рівні правової доктрини так і в практичній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Запровадження основних принципів захисту прав людини у реформуванні органів внутрішніх справ. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/zaprovadzheniya-osnovnyhji-pryntsypiv-zahystu-prav-lyudyny-u-reformuvannya-orhaniv-vnutrishnih-sprav/>
2. Мозоль В.В. Європейський досвід державного управління органами поліції. С. 59. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/.../1/ЄВРОПЕЙСЬКА%20ІНТЕГРАЦІЯ_p077-080.pdf.
3. Солнцева Х.В. Організація поліцейської діяльності в Україні та США: структура. *Право і безпека*. 2016. № 1(60). С. 69-73.
4. Вітик Ю. Міжнародно-правові стандарти поліцейської діяльності у сфері забезпечення дотримання прав і свобод людини. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020 № 7 (35), vol. 3. URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/3215>
5. Курко М. Н., Біленчук П. Д., Ярмолук А. А. Наука поліцейського права в українському державотворенні: витоки, віхи, історіографія, сучасний стан і шляхи пріоритетного розвитку. *Наше право*. 2005. № 4. С. 17–22.
6. Комзюк М. А. Обмеження особистої свободи громадян за адміністративним правом. *Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квіт. 2015 р.)/ МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 106–112.

7. Боняк В.О. Міжнародно-правові стандарти діяльності органів охорони правопорядку: поняття та його видова диференціація. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 р.). Київ : Національна академія прокуратури України, 2019. С. 84–87.
8. Раздольська О.В. Зарубіжний досвід реалізації принципу дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кременчук, 2–3 грудня 2022 року). Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022.
9. Добровінський А.В. Європейські стандарти діяльності поліції та їх реалізація в Україні. *Сучасна європейська поліцейська та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*. Харків, 2019. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/47.pdf

References:

1. Zaprovdzhennia osnovnykh pryntsyviv zakhystu prav liudyny u reformuvannia orhaniv vnutrishnikh sprav. Ukrainaska Helsinska spilka z prav liudyny [Implementation of basic principles of human rights protection in the reform of internal affairs bodies]. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/zaprovdzhennya-osnovnyhji-pryntsyviv-zahystu-prav-lyudyny-u-reformuvannya-orhaniv-vnutrishnih-sprav/> [in Ukrainian].
2. Mozol, V.V. (2016). Yevropeyskyi dosvid derzhavnoho upravlinnia orhanamy politzii [European experience of state management of police bodies]. S. 59. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/.../1/YeVROPEISKA%20INTEHRATsIIa_p077-080.pdf. [in Ukrainian].
3. Solntseva, Kh.V. (2016). Orhanizatsiia politseiskoi diialnosti v Ukraini ta SShA: struktura [Organization of police activity in Ukraine and the USA: structure]. *Pravo i bezpeka*. № 1(60). S. 69-73. [in Ukrainian].
4. Vityk, Yu. (2020). Mizhnarodno-pravovi standarty politseiskoi diialnosti u sferi zabezpechennia dotrymanna prav i svobod liudyny [International legal standards of police activity in the field of ensuring compliance with human rights and freedoms]. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020 № 7 (35), vol. 3. URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/3215> [in Ukrainian].
5. Kurko, M. N., Bilenchuk, P. D., Yarmoliuk, A. A. (2005). Nauka politseiskoho prava v ukrainskomu derzhavotvorenni: vytoky, vikh, istoriohrafia, suchasnyi stan i shliakhy priorytetnoho rozvytku [Science of police law in Ukrainian state formation: origins, milestones, historiography, current state and ways of priority development]. *Nashe pravo*. 2005. № 4. S. 17–22. [in Ukrainian].
6. Komziuk, M. A. (2015) Obmezhenia osobystoi svobody hromadian za administratyvnyim pravom [Restrictions on the personal freedom of citizens under administrative law]. *Aktualni problemy administratyvno-pravovoho zabezpechennia diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy: zb. vmaterialiv nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 15 kvit. 2015 r.) / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2015. S. 106–112. [in Ukrainian].*
7. Boniak, V.O. (2019). Mizhnarodno-pravovi standarty diialnosti orhaniv okhorony pravoporiadku: poniattia ta yoho vydova dyferentsiatsiia [International legal standards of activity of law enforcement bodies: concept and its specific differentiation]. *Zakhyst prav liudyny: mizhnarodnyi ta vitchyzniani dosvid* : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (16 travnia 2019 r.). Kyiv : Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy, 2019. S. 84–87. [in Ukrainian].
8. Razdolska, O.V. (2022). Zarubizhnyi dosvid realizatsii pryntsyvu dotrymanna prav i svobod liudyny v diialnosti politzii [Foreign experience of implementing the principle of observing human rights and freedoms in police activities]. *Teoretychni ta praktychni problemy realizatsii norm prava* : materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kremenчук, 2–3 hrudnia 2022 roku). Kremenchutskyi natsionalnyi universytet imeni Mykhaila Ostrohradskoho. Lviv-Torun : Liha-Pres, 2022. [in Ukrainian].
9. Dobrovinskyi, A.V. (2019). Yevropeyski standarty diialnosti politzii ta yikh realizatsiia v Ukraini [European standards of police activity and their implementation in Ukraine]. *Suchasna yevropeiska politseistyka ta mozhyvosti yii vykorystannia v diialnosti Natsionalnoi politzii Ukrainy*. Kharkiv, 2019. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/47.pdf [in Ukrainian].